

Rott, Dariusz

Stefan Ślązak : szkic biograficzny z dziejów dziennikarstwa muzycznego na Śląsku

---

Rocznik Prasoznawczy 1, 123-129

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STEFAN ŚLĄZAK. SZKIC BIOGRAFICZNY Z DZIEJÓW DZIENNIKARSTWA MUZYCZNEGO NA ŚLĄSKU

STRESZCZENIE

W artykule zaprezentowano postać Stefana Ślązaka. Ten zapomniany dzisiaj kompozytor, śpiewak, dyrygent, pedagog, organizator życia muzycznego, zbieracz folkloru oraz dziennikarz muzyczny urodził się 21 marca 1889 roku w Puchaczowie na Lubelszczyźnie. Po studiach w Warszawskim Konserwatorium Muzycznym pracował jako dyrygent, reżyser i śpiewak w teatrach operetkowych w Warszawie i Lublinie. W 1918 roku został zaangażowany w warszawskim Teatrze Nowości. W 1919 roku został dyrektorem Teatru Wielkiego w Lublinie, rok później wstąpił jednak na ochotnika do wojska i został odkomenderowany na Śląsk, gdzie brał czynny udział w powstaniach śląskich. Ze Śląskiem i pobliskim Zagłębiem Dąbrowskim związał się od tego czasu na długie lata, zajmując się między innymi dziennikarstwem muzycznym i krytyką. W 1923 roku z jego inicjatywy powstało w Katowicach Towarzystwo Muzyczne, które rozpoczęło starania o otwarcie w tym mieście konserwatorium. Dwa lata później Wydział Oświecenia Publicznego Województwa Śląskiego udzielił Ślázakowi koncesję na założenie prywatnej szkoły muzycznej w Katowicach. W okresie międzywojennym był Ślázak reżyserem, dyrygentem i śpiewakiem na scenach śląskich, współorganizował Teatr Polski w Katowicach (1923). Pracował m.in. w Teatrze Polskim w Katowicach, Teatrze Ludowym w Chorzowie, teatrze szkolnym w gimnazjum polskim w Bytomiu, a także w licznych teatrach amatorskich na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim. Już wówczas planował założenie periodyku muzycznego.

W 1925 roku Ślázak założył i redagował pismo „Nuta Polska. Miesięcznik poświęcony literaturze, muzyce, sztuce i pieśni polskiej”. Ostatni, podwójny numer pisma ukazał się jako organ Śląskiego Konserwatorium Muzycznego. Każdy numer tego starannie wydawanego miesięcznika, obok autorów autorstwa znanych muzykologów, pieśniarzy i pedagogów, zawierał dodatek nutowy opracowywany przez Ślázaka i zawierający śląskie pieśni ludowe. Dodatek ten zawierał cztery pieśni na chór mieszany i męski oraz cztery pieśni solowe z akompaniamentem fortepianu i był tak zaplanowany, by każdy czytelnik mógł oprawić go w dwa osobne

tomy. Wydawcą czasopisma był Komitet Opieki nad Wydawnictwem Pieśni Polskiej na Śląsku.

Współpracę z ruchem śpiewaczym na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim rozpoczął Ślązak w 1925 roku, początkowo jako dyrygent chóru mieszanego „Ogniwo” w Katowicach. W tym samym okresie otrzymał również nagrody na konkursie kompozytorów polskich w Chicago (1926 rok) za pieśń Śpiew niewolnika, a w 1928 roku zajął pierwsze miejsce w konkursie kompozytorskim towarzyszącym Wystawie Krajowej w Poznaniu. W 1930 roku założył i prowadził chór mieszany „Echo” w Sosnowcu.

Ślązak organizował liczne kursy dla nauczycieli szkół powszechnych, a także koncerty i popisy. Jego recenzje muzyczne zamieszczały m.in. periodyki: „Polak”, „Polonia”, „Polska Jutrzejsza”. Był również założycielem Filharmonii Śląskiej w Katowicach, a także jej pierwszym dyrygentem do 1939 roku. Jako pedagog wykształcił wielu muzyków.

Ślązak zmarł 23 listopada 1957 roku w Będzinie. Pozostawił po sobie bogaty dorobek twórczy: muzykę operową, operetkową, religijną, symfoniczną, pieśni solowe i chóralne, sporo recenzji i omówień muzycznych oraz cztery numery miesięcznika „Nuta Polska”.

SŁOWA KLUCZOWE: Stefan Ślązak, dziennikarstwo muzyczne, czasopiśmiennictwo na Śląsku.

Stefan Ślązak, postać dzisiaj prawie zupełnie zapomniana¹, urodził się 21 marca 1889 roku w Puchaczowie na Lubelszczyźnie. Już od najmłodszych lat przejawiał zainteresowania muzyczne rozwijane przez dziadka, zawodowego muzyka, w Pietrzykowie koło Mińska Mazowieckiego. Tutaj również ukończył rosyjską szkołę powszechną. W latach 1902—1908 przebywał w Płocku, gdzie uczęszczał do gimnazjum. W mieście tym w 1907 roku ukończył z odznaczeniem szkołę muzyczną I stopnia w klasie gry organowej i dyrygentury chóralnej. W 1908 roku Ślązak został zaangażowany na stanowisko artysty śpiewaka w sezonowym teatrze operetkowym w Płocku. Występował m.in. w rolach Skąpca w operetce *Dziewczyna z fiołkami* i Janusza w *Halce* Stanisława Moniuszki, a następnie otrzymał stanowisko kapelmistrza w teatrze płockim. W Płocku pracował również jako organista katedralny.

W latach 1909—1914 studiował w Warszawskim Konserwatorium Muzycznym na wydziale wokalnym, gdzie uzyskał solidne wykształcenie. Później pracował jako dyrygent, reżyser i śpiewak w teatrach operetkowych w Warszawie i Lublinie. W 1918 roku został zaangażowany w warszawskim Teatrze Nowości. W 1919 roku został dyrektorem Teatru Wielkiego

¹ Szczegóły biograficzne odtwarzam głównie na podstawie B. Oleś, *Stefan Ślązak (1889-1957)*, „Wiadomości Zagłębia” 32/1979, s. 1-16; W. Wroński, *Stefan Ślązak*, „Życie Śpiewacze” 3/1953, s. 15-17 oraz badań własnych.

w Lublinie, rok później wstąpił jednak na ochotnika do wojska i został odkomenderowany na Śląsk, gdzie brał czynny udział w powstaniach śląskich. Ze Śląskiem i pobliskim Zagłębiem Dąbrowskim związał się od tego czasu na długie lata, zajmując się między innymi dziennikarstwem muzycznym i krytyką. W okresie od 1922 do 1923 roku dyrygował orkiestrą teatru w Sosnowcu. W 1923 roku w Katowicach z jego inicjatywy powstało Towarzystwo Muzyczne, które rozpoczęło starania o otwarcie w tym mieście konserwatorium. Dwa lata później Wydział Oświecenia Publicznego Województwa Śląskiego udzielił Ślązakowi koncesję na założenie prywatnej szkoły muzycznej w Katowicach. Otrzymała ona nazwę Śląskie Konserwatorium Muzyczne. W momencie powstania była to szkoła muzyczna na poziomie uczelni wyższej tego typu. W lutym 1927 roku przemianowano ją na Pierwszą Śląską Szkołę Muzyczną im. Józefa Elsnera (ul. Szopena 16). Pod kierunkiem Ślązaka szkoła działała do września 1939 roku, prowadząc bogatą działalność koncertową. Program szkoły był równorzędny z programem Konserwatorium w Warszawie. W szkole kompozytor prowadził również chór. Zdolności organizatorskie Ślązaka przyczyniły się również do założenia filii szkoły w Tarnowskich Górach (zainicjowała swoją działalność w 1934 roku, ul. Zamkowa, w Katolickim Domu Związkowym) i w Rybniku (działała w latach 1928—1932, Pl. Wolności 17, I p.), a w roku szkolnym 1938/1939 do założenia, za zgodą Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Szkoły Muzycznej w Sosnowcu-Pogonii (Dom Społeczny, ul. Żytnia 10). W szkole tej prowadzono klasy: fortepianu, instrumentów smyczkowych, instrumentów dętych, śpiewu solowego, muzyki kościelnej i gimnastyki rytmiczno-plastycznej.

W okresie międzywojennym Ślązak był reżyserem, dyrygentem i śpiewakiem na scenach śląskich, współorganizował Teatr Polski w Katowicach (1923). Pracował m.in. w Teatrze Polskim w Katowicach, Teatrze Ludowym w Chorzowie, teatrze szkolnym w gimnazjum polskim w Bytomiu, a także w licznych teatrach amatorskich na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim. Już wówczas planował założenie periodyku muzycznego.

W roku 1924 wystąpił do Towarzystwa Teatru Polskiego w Cieszynie o stworzenie stałego teatru na Ziemi Cieszyńskiej. Długoletnie starania przerwał wybuch wojny. W 1925 roku Ślązak założył i redagował pismo „*Nuta Polska. Miesięcznik poświęcony literaturze, muzyce, sztuce i pieśni polskiej*”². Ostatni, podwójny numer pisma ukazał się jako organ Śląskiego Konserwatorium Muzycznego. Jak czytamy: „*Niech więc „Nuta Polska”, która niniejszem kładzie podwaliny do budowy tak potrzebnego gmachu, stanie się rzeczywistością i spoi się w jedno ogniwo świata muzycznego, a plony z niej wydane niech śpiewa cały naród polski w pokolenia*”³.

Zwracano też uwagę, że „*Nuta Polska*” „*będzie redagowana ściśle w charakterze polskim bez dobierania obcych słów i wyszukanych formułek, a zrozumiała dla szerszego ogółu społeczeństwa polskiego*”.

2 Korzystałem z egzemplarzy czasopisma przechowywanych w zbiorach Biblioteki Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (sygn. 112 279 C).

3 „*Nuta Polska*” 1/1925, s. 2.

Każdy numer tego starannie wydawanego miesięcznika, obok tekstów autorstwa znanych muzykologów, pieśniarzy i pedagogów, zawierał dodatek nutowy opracowywany przez Ślązaka, zawierający śląskie pieśni ludowe. Dodatek ten zawierał cztery pieśni na chór mieszany i męski oraz cztery pieśni solowe z akompaniamentem fortepianu i był tak zaplanowany, by każdy czytelnik mógł oprawić go w dwa osobne tomy. Pod koniec 1925 roku każdy prenumerator miał otrzymać „*bezpłatny piękny album oprawny z fotografiami i życiorysami naszych świetnych kompozytorów, muzyków, śpiewaków, dyrygentów, chórów zbiorowych itd. (...)*”. Tego ambitnego założenia nie udało się jednak zrealizować.

Okładka dwóch pierwszych numerów opatrzona była kolorową litografią przedstawiającą lirniczkę na tle krajobrazu polskiego, natomiast okładka ostatniego, podwójnego numeru, zdobił motyw kurtyny z Ustronia, wyobrażającej sztandar oświaty, muzyki i tańca ludowego. Dopiero w ostatnim, podwójnym numerze czasopisma, zamieszczono fotografie (8, z czego pięć z wycieczki chóru kolejowego do Zakopanego oraz zdjęcie Ślązaka).

Wydawcą czasopisma był Komitet Opieki nad Wydawnictwem Pieśni Polskiej na Śląsku. Komitet ten założono w 1923 roku z inicjatywy Ślązaka, Emila Szramka, Stanisława Ligonja i Emanuela Imieli oraz ówczesnego Marszałka Sejmu Śląskiego – Konstantego Wolnego. W tekście programowym Komitetu z dnia 8 stycznia 1925 roku czytamy m.in.: „*Komitet jest protektorem „Nuty Polskiej [...] Komitet przyszedł do przekonania, iż dla tak wielkiej liczby, bo przeszło 30 000 zorganizowanych śpiewaków, zawodowych artystów, muzyków i muzycznych domów polskich powstanie tak kulturalnej placówki jak „Nuta Polska” przyczyni się do rozwoju i uprzywilejowania nabycia za niską opłatą pożądanых pieśni*”⁴.

Miesięcznik miał być także w swoim zamierzeniu „*samokształcącym organem dla kultu muzycznego młodzieży polskiej*”⁵.

W „*Nucie Polskiej*” znajdujemy artykuły zachęcające do propagowania śpiewu i kultury muzycznej, między innymi: Emila Szramka, *Śpiewaj, ludu Górnos Śląski*; Emanuela Imieli, *Rozpowszechniajmy pieśń polską*; Cyrusa Sobolewskiego *Zadania szkolnictwa muzycznego na Śląsku*.

Obok tych dłuższych artykułów zamieszczano także aforyzmy muzyczne i przysłowia ludowe, rubryki: *Nasi goście*, *Więści z kraju*, *Wiadomości z Ameryki*, *Z Niemiec*, *Z Anglii*, *Goście zagraniczni*, *Z prasy zagranicznej*, *Krótko z Katowic*, *Kronika muzyczna*, *Z ruchu wydawniczego*. Omówiono m.in. V Śląski Zjazd Kół Śpiewaczych, oraz wycieczkę chóru kolejowego z Katowic do Zakopanego.

Niestety, ukazały się jedynie cztery numery „*Nuty Polskiej*”. Numer pierwszy, liczący 8 stron był datowany na luty 1925 roku, numer drugi również o objętości 8 stron na marzec 1925 roku, oba wydrukowane metodą offsetową w Zakładach Graficznych Lepolda Nowaka w ówczesnej Królewskiej Hucie (Chorzów), a numer ostatni – podwójny (3–4), zawiera-

4 Ibidem.

5 Ibidem.

jący 12 stron – na kwiecień i maj 1925 roku, drukowano w drukarni „Polak” w Katowicach (ul. Warszawska 20). W zamierzeniach wydawcy każdy numer miał ukazywać się pierwszego dnia miesiąca. Numer kosztował 1,50 zł, a prenumerata kwartalna 4,05 zł. Dodatek nutowy był każdorazowo skalkulowany na 4 zł. Zaplanowano także dołączenie do numeru grudniowego skorowidza, zawierającego informacje o wartości całego rocznika.

Redakcja i administracja pisma mieściły się przy ul. Mariackiej 1, w numerach 1 i 2 znajdujemy zapis, że Stefan Ślązak był redaktorem odpowiedzialnym i założycielem, a w numerze 3-4 Ślązak funkcjonuje jako założyciel i wydawca.

Czasopismo zostało sympatycznie odnotowane w „Przeglądzie Muzyczny” (1925 nr 6), gdzie czytamy: „*Nowe pismo wychodzące pod red. prof. Stefana Ślázaka przeznaczone dla najszerszych kół czytelników. Wzięto sobie za wdzięczne zadanie rozbudzenia drzemiącego dziś tylko na dnie duszy ludu naszego – zamiłowanie do muzyki. Życzymy szczerze naszym dzielnym śląskim Braciom dalszego powodzenia w ich zacnem przedsięwzięciu*”⁶.

Współpracę z ruchem śpiewaczym na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim rozpoczął Ślązak w 1925 roku, początkowo jako dyrygent chóru mieszanego „Ogniwo” w Katowicach⁷. W tym samym okresie otrzymał również nagrody na konkursie kompozytorów polskich w Chicago (1926 rok) za pieśń *Śpiew niewolnika*, a w 1928 roku zajął pierwsze miejsce w konkursie kompozytorskim towarzyszącym Wystawie Krajowej w Poznaniu. W 1930 roku założył i prowadził chór mieszany „Echo” w Sosnowcu.

Ślązak organizował liczne kursy dla nauczycieli szkół powszechnych, a także koncerty i popisy. Docierał z nimi do najdalszych zakątków Śląska i Zagłębia. Jego recenzje muzyczne zamieszczały m.in. periodyki: „Polak”, „Polonia”, „Polska Jutrzejsza”. Był również założycielem Filharmonii Śląskiej w Katowicach (pierwszy koncert miał miejsce 6 listopada 1932), która powstała przy Śląskiej Szkole Muzycznej, a także jej pierwszym dyrygentem do 1939 roku. Jako pedagog wykształcił wielu muzyków⁸.

Ślązak znany jest jako autor operetki *Czar nocy*, *Amelia*, *Donżuani*, muzyki do *Balladyny* Juliusza Słowackiego, wodewilu *Krowoderskie zu chy*, satyry muzycznej *Noc sylwestrowa* i innych. Ukoronowaniem jego twórczości była kantata *Piastowie na Śląsku* oparta na utworze Jana Nikodema Jaronia *Konrad Kędzierzawy*. Kantata stała się pierwowzorem opery *Silesiana*. Opera-epopeja w 3 aktach, 4 odsłonach, której prapremiera odbyła się w katowickim Teatrze im. Stanisława Wyspiańskiego 12 maja 1934 roku. Ślązak ukończył swoją operę dopiero w 1948 roku, a w październiku 1954 roku dopisał jeszcze jedną arię. Akcja opery toczy się w XIII wieku, a choreografia oparta jest na regionalnych tańcach śląskich. W prapremierze wzięli udział artyści z całej Polski, połączone

6 „Przegląd muzyczny” 6/1925.

7 O działalności dyrygenckiej Ślázaka zob. szerzej: L. T. Błaszczuk, *Dyrygenci polscy i obcy w Polsce działający w XIX i XX wieku*, Kraków 1964, s. 302.

8 T. Musiałek, *Życie śpiewane. Wspomnienie o Stefanie Ślázaku*, „Życie Śpiewacze” 3/953, s. 15-17.

chóry, a reżyserem był Mikołaj Lewicki z Opery Warszawskiej. Dyrygował Ślżzak. Operę ze względu na duży koszt wystawiono jedynie trzy razy.

Inne utwory Ślżzaka to kilkadziesiąt pieśni na fortepian oraz pieśni na chór mieszany. Dwadzieścia dziewięć pieśni zachowało się do dnia dzisiejszego w rękopiśmiennych zbiorach Akademii Muzycznej w Katowicach. Staraniem kompozytora ukazało się jedynie dziewięć pieśni, nakładem „Nuty Polskiej” w 1925 roku, jako dodatek to miesięcznika.

W okresie drugiej wojny światowej Ślżzak był szykanowany przez Niemców, którzy bezskutecznie poszukiwali partytury *Silesiany*, którą przechowali jego uczniowie w Nivce, Klimontowie i Sosnowcu. Ślżzak odmówił objęcia kierownictwa konserwatorium lub teatru niemieckiego, jego rodzina została wysiedlona z Katowic, a on sam stracił bogatą bibliotekę. W latach 1940-1945 prowadził w Sosnowcu tajną szkołę muzyczną, kształcąc około 150 uczniów. W 1940 roku był organistą w kościele św. Barbary w Sosnowcu. Z tego okresu pochodzą jego utwory o charakterze religijnym, m.in. oratorium *Feria Sexta in Parascerce*. Spośród innych utworów religijnych Ślżzaka należy wymienić *Pieśni wielkanocne* i *Wielkopostne Oratorium Liturgiczne*.

Po wyzwoleniu Katowic, 1 lutego 1945 roku otrzymał zgodę na zorganizowanie i objęcie Śląskiego Konserwatorium Muzycznego, a także 6 marca 1945 roku na założenie Instytutu Muzycznego w Sosnowcu. 16 sierpnia 1945 roku ówczesny Minister Kultury i Sztuki powołał Ślżzaka na stanowisko dyrektora Państwowego Instytutu Muzycznego w Będzinie, a 22 września tego samego roku powołano go na dyrektora Miejskiego Instytutu Muzycznego w Sosnowcu. W mieście tym utworzył również chór reprezentacyjny „Hejnał” oraz chór męski „Echo”, a na terenie Zagłębia Dąbrowskiego – liczne amatorskie zespoły artystyczne. W 1954 roku Państwowy Instytut Muzyczny w Będzinie, Miejski Instytut Muzyczny w Sosnowcu. Ostatnią założoną i kierowaną przez niego placówką było Społeczne Ognisko Muzyczne w Zawierciu. Ślżzak miał swój wkład w powstaniu wielu szkół muzycznych, m.in. w Katowicach, Rybniku, Tarnowskich Górach, Zawierciu, Sosnowcu i Będzinie.

Swoje zainteresowania kierował Ślżzak również ku folklorowi. W jego twórczości dominował folklor Górnego Śląska, Śląska Cieszyńskiego i Zagłębia Dąbrowskiego. W 1954 roku Ślżzak podjął starania, mające na celu opracowanie folkloru muzycznego ziemi olkusko-siewierskiej. Korzystał tutaj m.in. z opracowań Oskara Kolberga. Zebrał ponad czterysta motywów pieśni i tańca z tego regionu. Niestety, opracowanie całości przerwał zawał serca. Do dzisiaj zachowały się zaledwie nieliczne pieśni. Folklor muzyczny badał i gromadził głównie na podstawie zbiorów Kolberga oraz badań terenowych, których wyniki gromadził już w czasie okupacji hitlerowskiej. Zapisał m.in. oryginalne zagłębiowskie pieśni hutnicze. Zwrócił na to uwagę m.in. Adolf Dygacz, pisząc: „(...) na terenie Zagłębia Dąbrowskiego pieśni ludowe gromadził sporadycznie Stefan Ślżzak, zamieszkały wówczas w Będzinie, śpiewak, dyrygent, wirtuoz organowy, kompozytor, pedagog, organizator życia muzycznego w środowisku śląsko-dąbrow-

skim. Pośród zapisków Ślązaka zachowały się dwie pieśni, z których jedna jest adaptacją hutniczą z chłopskiego folkloru, druga wiąże się genetycznie z hutnictwem szkła”.

Ślązak prowadził również zespoły pieśni i tańca oraz chóry w Zawierciu i Dąbrowie Górniczej.

Ostatnim utworem kompozytora była pieśń na chór mieszany napisana na prośbę siostr urszulanek w Szpitalu Specjalistycznym w Katowicach w 1956 roku.

Ślązak zmarł 23 listopada 1957 roku w Będzinie. Pozostawił po sobie bogaty dorobek twórczy: muzykę operową, operetkową, religijną, symfoniczną, pieśni solowe i chóralne, sporo recenzji i omówień muzycznych⁹ oraz cztery numery miesięcznika „Nuta Polska”. Już w latach trzydziestych szesnaście jego pieśni zostało zarejestrowanych na płytach gramofonowych.

Stefan Ślązak był wybitnym organizatorem życia muzycznego, doświadczonym pedagogiem, dyrygentem chóralnym, organizatorem szkół muzycznych i Filharmonii Śląskiej w Katowicach. Propagował amatorski ruch muzyczny, szczególnie chóralny, na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim, zbierał i propagował folklor, wykorzystując go twórczo w swoich kompozycjach muzycznych. Był krytykiem muzycznym i redaktorem miesięcznika.

Warto dzisiaj przypomnieć jego postać oraz bogatą i różnorodną działalność.

SUMMARY

Dariusz Roff

STEFAN ŚLĄZAK. BIOGRAPHICAL SKETCH FROM THE HISTORY OF THE MUSICAL JOURNALISM IN SILESIA

Biographical sketch from the history of the musical journalism in Silesia article a biography of the forgotten today composer, a singer, a conductor, a teacher and an organizer of the life of musical Stefan Ślązak were introduced (1889-1957). In 1925 Ślązak established in Katowice journal "Note Poland. The monthly devoted to literature, the music, the art and songs" [„Nuta Polska. Miesięcznik poświęcony literaturze, muzyce, sztuce i pieśni polskiej”]. Only four numbers of the monthly appeared, in it one double. So far „Nuta Polska” wasn't discussed by specialists in press studies.

KEY WORDS: Stefan Ślązak, musical journalism, periodical press in Silesia.

9 Zob. szerzej: J. Barman-Szulakowska, *Polska kultura muzyczna na Śląsku Górnym i Cieszyńskim w latach 1922—1939. Próba syntezy*, Katowice 1994 (tutaj m.in. biogram Ślązaka, s. 208 oraz katalog ważniejszych kompozycji), s. 250.